

Krúdy Gyula

A POPRÁD

A Poprád az a folyó, amely hűtlen szülőföldjéhez, szép Magyarországhoz. Itt születik, itt növekedik, aztán mikor már elég nagyra nőtt volna, elpártol az ismerős hegyektől, magyar tájaktól és búcsú nélkül itt hagyja az országot, elmegy lengyel földre. Az egyetlen folyó, amelyről azt lehet mondani, hogy felfelé folyik. Áttöri a Kárpátok égbenyúló hegyláncát, mindig felfelé, felfelé halad útjában s csillogó habjában aztán lengyelek gyönyörködnek, csemegéjük a piros foltos pizstráng, amely magyar földön termett.

Az a hűtlen Poprád!

A lányok, asszonyok szép nótákat dalolnak neki, amikor ruhát mosnak kristály vizében. Kanyaroghat, sétálhat, amerre akar, az emberek nem akadályozzák meg benne. Aztán mégis elmegy azoktól, akik annyira szeretik.

Amint a határszél felé közeleg, mindig gyorsabb s gyorsabb lesz a futása. A szepesi fennsíkon, ott a kedves kis városok, falvak között, amelyek olyanok, mintha apró skatulya-házikókból volnának összerakva; az öreg tornyok és régi várfalak árnyékában a Poprád hallgatag, mélázó folyó. Folyásában, lágy kanyargásában a magyar folyók képessége vagon. Mintha a Tiszától, vagy az öreg Dunától tanult volna nyugalmat, lassúságot, csendességet. Hangját nem hallani, akárhogy figyelünk rá. Mintha az ódon tornyok, vén hegyek, öreg utcák, amelyek a folyóra torkolnak, ráparancsoltak volna a folyóra, hogy nyugalmaiban őket zavarni ne merje.

A podolini öreg kolostor alatt félve lapul meg, mintha ő is tisztelné a tükrében látszó vén falak, százesztendő hárshfák korát. Itt csak hallgat, mindig, mindig csak hallgat...

De aztán, bezzeg, nincs már semmitől se tartania. Egyszerre csak elkezd morogni, zúgni, haragudni. Mind hangosabb lesz, mint a rakoncátlan gyermek, amint belemelegedik a pajkoságba. Nekimegy a parti vén fenyőknek, birokra kel az aggastyánokkal és addig nem nyugszik, amíg le nem döntötte őket. De még a tiszteletreméltó vén hegyeket se kíméli a goromba folyó. Nagy sziklaköveket vág le oldalukról és úgy zúg, morog, mintha arról álmodnék, hogy víz alá merítette az egész Kárpátot.

Ahol pedig az ország határát elhagyja, ott már rá se lehet ismerni a csöndes, jó magaviseletű Poprádra. Ott már egy zordon, haragvó hegyi medve, amely vadul vágat a hegy szakadékokon. Nem vesz magának még annyi időt se, hogy a rendes országútra térjen. Mélységekbe ugrik, meredek hegyfalak közé ront. A tutajokat úgy himbálja a hátán, mint a falevelet. Bizony ügyelniük kell a tutajosoknak, hogy szét ne morzsolja alkotmányukat a haragvó folyó.

Vége, mindörökre vége a szelíd Poprádnak. Nincsenek már ódon tornyok, amelyek parancsoljanak neki. Harangszót se hall már soha.

De ha talán harangoznának neki, tán magához térne itt is, tán megcsendesednék, megnyugodnék, mert egy régi szepességi monda szerint a Poprád vallásos folyó, istenfélő folyó... Olyan, mint a nép, mely partjait lakja. A templomok tornyai messzire elkísérik a Poprád kanyargó futásában, hiába bujkál, rejtőzködik a tornyok elől füzesek közé, völgyek mélyébe. Mindig látják a tornyok és a tornyok hangja, a harangszó, utoléri: vigyázz, Poprád, vigyázz, jól viseld magad, Poprád!

Ezt mondják a harangok a szepesi fennsíkon. És a Poprád vigyáz is most már. Mert egyszer, régen, nem vigyázott.

Ez akkor volt, midőn Lubomirszki Katalin hercegisasszony a podolini kolostorban várta, hogy eljőjön érte a vőlegénye.

Szép, fiatal volt a hercegisasszony. Szülei korán elhaltak és kolostorban töltötte napjait, bár annyi birtoka volt, mint egy királynak, kastélyainak számát pedig maga se tudta.

De hát annak a kornak szokásai úgy rendelték, hogy az árva leányok, amíg férjhez mennek, kolostorban töltsék életüket.

Így történt Lubomirszki hercegisasszonnyal is. A podolini kolostor – amelyet a hercegnő nagypja építtetett Isten dicsőségére –, jó menedék volt számára. Volt vagy húsz szolgáló leánya,

ugyanannyi barátnője. Csak éppen a kolostort nem volt szabad elhagynia. S a hercegkisasszony mégis unatkozott.

Egyszer csak eljött a gyámja, az öreg Kriskovszki gróf és így szólt hozzá:

– Katalin, itt az ideje, hogy férjhez menjünk.

A hercegkisasszony vidoran nevetett:

– Menjünk, bátyám. De ugyan kihez menjünk?

Kriskovszki uram összeráncolta a homlokát:

– Leányom, komolyan gondolkozzál a szent házasságról! Arra való vagyok én, hogy rólad gondoskodjam. Nemsokára ketten is fognak jelentkezni kérők. Az egyik észak felől jön, lengyel földről, az én kedves komám, Vinkó vajda. Okos, komoly, becsületes ember. Éppen olyan idős, mint én. Egy nappal se öregebb. Nagyon boldog leszel oldalán. A másik kérőd valami éhenkórász deák, Hajnal a neve. Az délről jön, Magyarországból... Mondanom se kell, leányom, hogy melyiket válaszd a kettő közül!

– Tudom – felelt a hercegkisasszony –, Vinkót kell választanom.

– Derék gyermek vagy – mondá az öreg gróf.

Hej, pedig a hercegkisasszony dehogy is akarta Vinkó vajdát választani! Hajnalra, a délről jövő magyar diákra gondolt. De hát hogyan, miképpen valósíthatná meg tervét? Nem volt senkije, akire számíthatott volna. Esténként búsán sétált a széles bástyán, a Poprád mellett és a Poprádnak panasolta el baját. S a Poprád segített.

Még azon az éjszakán megmozdult partjai között és nőtt, növekedett addig, amíg előntötte az észak felé vivő országotakat, völgyeket, tájakat. Három nap alatt öles magasságú lett a víz. Soha se láttak azóta se akkora árvizet. Madárnak kellett annak lenni, aki az áradáson át akart jutni.

Máskor is kiöntött a Poprád, de nyomban visszakergették medrébe a harangok. Amint harangozni kezdtek, a Poprád magába tért és abbahagyta az áradást, így volt ez már régi idők óta.

Csakhogy most nem szólalhattak meg a harangok, mert Nagyhét volt éppen, a harangok Rómába szálltak. A Poprád nőtt, áradt, ahogy kedve tartotta: észak felé a kolostortól.

Ezalatt megjött délről, Magyarország felől Hajnal deák, egy derék ifjú magyar levante és a hercegkisasszony neki nyújtotta kezét. Vinkó vajda ott maradt a hegyeken túl és mérgében a szakállát tépte.

Mire a harangok megszólalhattak, hogy a Poprádot visszaparancsolják medrébe, már esküvőre készültek a podolini kolostorban.

Eddig a monda. Igaz-e, nem igaz-e? Ki tudná! Csak annyi bizonyos, hogy a Poprádnak, ha áradni kezd, nyomban harangozni kezdenek a szepesi városokban.

(1907/40)